

ZAKLADATELÉ A BUDOVATELÉ OBORU

Antonín Kazda

Jako každý medicínský obor má i klinická biochemie svoji historii a vytvářely ji osobnosti, které můžeme označit jako zakladatele. Po nich následovaly další osobnosti, které již založený obor budovaly. Za 50 let jeho existence uplynula taková doba, že mnozí jedinci z výše uvedených generačních skupin už mezi námi nejsou.

V následujícím textu bychom chtěli právě na ně vzpomenout. Stejně jako v rodinném, společenském i národním životě je i v naší odborné společnosti pro pochopení současnosti a směřování do budoucnosti nutno znát minulost, vědět odkud jsme a kam směřujeme. Stejně jako v jazycích, pojmech a názvech nejmodernějších technických vymožeností se odrážejí pojmy a názvy, jejichž základ spočívá ve světě antickém – počínaje autoservisem a konče mobilem, jsou i naše odborné myšlení a přístupy ovlivněny vynikajícími a pracovitými lidmi, kteří se účastnili vzniku a vývoje oboru. Při úvaze o jejich řazení vycházíme z abecedního pořadí příjmení. Samozřejmě, že o některých osobnostech, které byly ve vedoucích funkcích a prezentovaly se na odborných fórech víme více než o těch, kteří pracovali v menších ústavech. Je nemožné posoudit, kolik pracovníků okresní nemocnice vykonal záslužné práce pro rozvoj oboru ve svém regionu. Proto jistě i mnohým, kteří v následujícím přehledu nejsou uvedeni, patří naše úcta a poděkování.

MUDr. Josef Bartek (16. 3. 1919-3. 4. 1979)

Studoval a promoval na lékařské fakultě v Olomouci roku 1951. O lékařskou chemii se zajímal již během studií a pracoval zde nejprve jako demonstrátor, později jako pomocná vědecká síla. Jako odborný asistent patřil k pracovníkům, kteří se zasloužili jak o budování LF, tak přímo chemického ústavu. Za tři roky po promoci odešel z Olomouce na místo přednosta nově zřízené ústřední laboratoře (ÚL) do Uherského Hradiště. Vybudoval oddělení s velmi dobrou pověstí v celé republice, které vedl 25 let. Působil dále jako externí učitel na LF Olomouc a navíc učil na střední zdravotnické škole v místě působnosti. Jeho bohatá publikační činnost byla zaměřena na problematiku biochemických vyšetření, organizace práce a interpretace výsledků. Byl členem Sboru hlavního odborníka pro klinickou biochemii na MZ.

MUDr. Vlastimil Dyrhon (2. 6. 1933-12. 4. 2006)

Znali jsme ho mnozí a protože odešel nedávno, ještě se stále pozastavujeme nad tím, že se na odborných setkáních jeho výrazná tvář neobjevuje. Patřil rovněž do generace klinických biochemiků, kteří stáli u rozvoje oboru, nikdy nezpochybnili jeho klinický rozměr, přestože se dobře vyznal i v analytické stránce KB. Maturoval na klasickém gymnáziu v roce 1951 v Plzni, a proto byla latina jeho koníčkem a při oslavách životního jubilea prim. Nejedlého měl brilantní gratulaci v tomto jazyce s půvabným překladem jména jubilanta. Po promoci na LF v Plzni v r. 1957 nastoupil na interní oddělení Rokycanské nemocnice, aby již odtud, stejně jako později ve funkci ředitele NsP, pomáhal vzniku samostatného OKB. Na něm pracoval od r. 1970 jako primář. Vždy zdůrazňoval klinickou povahu oboru. Ve vedení nemocnice uplatnil i projekt rychlé lékařské pomoci,

který byl převzat MZ do celostátní směrnice. Spolupracoval s Červeným křížem, přednášel nejen profesionálním zdravotníkům, ale i dobrovolným sestřám. Rychle poznal význam výpočetní techniky, pomáhal rozvíjet obor KB v celém regionu.

Prof. MUDr. Vladimír Fencel (27. 3. 1923-14. 1. 2002)

Jeho profesní dráha začala v Krči, kde sepsal společně s Američanem J. H. Cortem monografii *Tělesné tekutiny* (SZdN, Praha 1957). Byla to ve své době vynikající publikace, na níž po letech logicky navazovaly práce Nejedlého. V druhé polovině šedesátých let emigroval a po příchodu do Bostonu dostal místo na Harvard Medical School, kde působil jako pedagog a Associate Professor of Medicine řadu let. V penzijním věku pracoval ještě v Division of Pulmonary and Critical Care Medicine, Brigham & Women's Hospital rovněž v Bostonu. V šedesátých letech se věnoval především acidobazické rovnováze a tělesným tekutinám, v dalších dvou desetiletích respirační fyziologii, ale už od počátku let osmdesátých se paralelně intenzivně zabýval Stewartovou teorií „závislých a nezávislých“ acidobazických proměnných a zásadními výpočty určujícími vztahy mezi iontovými systémy a acidobazickou rovnováhou. To co Stewart propracoval teoreticky na vysoké, ale často v praxi nedosažitelné úrovni, postavil Fencel oběma nohama na zem. Jeho práce umožňuje porozumět vztahům mezi ionty a acidobazickou rovnováhou na každém laboratorním i klinickém pracovišti vybaveném acidobazickým analyzátozem a s možností vyšetření základních iontů. Ve světě se v souvislosti s acidobazickou rovnováhou dnes obecně mluví o Stewartově-Fenclově koncepci. Sami jsme měli možnost v druhé polovině devadesátých let participovat s prof. Fenclem na zpracování rozsáhlých souborů dat a dvou následných publikacích, bylo to velmi poučné a přínosné. Česká klinická biochemie jej může právem řadit mezi zakladatele a legendy našeho oboru.

RNDr. Jiří Fischer, CSc. (1927-7. 3. 2006)

Studia na Přírodovědecké fakultě UJEP (dnes Masarykovy) v Brně ukončil doktorátem z fyzikální chemie v r. 1951. Po začátcích na katedře chemické fyziky vystřídal několik nemedicínských pracovišť, aby od r. 1963 zakotvil v analytickém a diagnostickém výzkumu brněnské Lachemy. Ve svém dlouhém a plodném odborném životě patřil mezi vedoucí osobnosti externí kontroly kvality. Tento úsek jeho práce má snad počátek v řešení rozdílných výsledků měření mezi centrálními a detašovanými pracovišti, kde se úspěšně zabýval problematikou nastavení vlnových délek fotometrů a navázal spolupráci s Referenční laboratoří pro klinickou biochemii v Praze. Tato spolupráce pokračovala v ověřování diagnostických souprav z Lachemy. Ve spolupráci s doc. ing. V. Chromým položil základy externí kontroly kvality v celém státě. Koníčkem dr. Fischera bylo statistické vyhodnocování kontrol, v jehož oblasti vedl vehementní diskuze s řadou spolupracovníků. Ti na něj vzpomínají jako na tvrdého, zásadového diskutéra, který měl nakonec vždycky pravdu (dr. Friedecký). Značné úsilí věnoval vývoji moderní rutinní metody na stanovení cholesterolu. Zajímal se o problematiku národních i mezinárodních norem v oboru KB, měl kontakty ve vrcholové mezinárodní referenční laboratoři v IRMM v Geelu, kde si jeho připomínek vážili přední pracovníci oboru. Od zahájení standardní činnosti EHK v rámci SEKK Pardubice se na této činnosti aktivně podílel a navíc aktivně organizoval mezinárodní setkání autorů pro připravované direktivy IVD MD během konference Chemometrics IV v Brně. Byl autorem či spoluautorem 36

publikací, 4 učebních textů, 26 výzkumných zpráv a 13 vynálezů. Čestné členství naší Společnosti mu bylo uděleno při jeho 70. narozeninách. Více těch, kteří ho znají, vzpomínají rádi i na jeho dalšího koníčka nebiochemického, kterým byla výjimečná znalost filozofie.

MUDr. Blahoslav Hejda (30. 6. 1928 - 30. 6. 2001)

Po promoci nastoupil do Fyziologického ústavu ČSAV v Brně, kde díky své pili, zájmu o obor a erudici dosáhl hlubokých znalostí, které pak uplatnil na poli nově nastupujícího oboru – klinické biochemie. Měl i značné znalosti biologické a léta řídil biologickou společnost Ostravského spolku lékařů. Od r. 1954 pracoval na oddělení klinické biochemie Krajské nemocnice s poliklinikou v Ostravě, jehož přednostou byl téměř 30 let. Zastával funkci krajského odborníka nejen pro obor klinické biochemie, ale i hematologie. Ti, kteří ho znali více, vzpomínají na jeho odborný rozhled i široké kulturní zájmy.

Prof. MUDr. Jaroslav Hořejší, DrSc. (4. 9. 1905-24. 11. 1997)

Pracovní kariéra profesora Hořejšího začala na I. interní klinice 1. LF UK v Praze u prof. Hynka. Interně zůstal věrný celý život, začínal s kardiologií, kterou studoval nejen v Praze, ale i v Londýně (1933), zatímco jeho druhý pobyt v Anglii byl již věnován studiu nové vědní disciplíny biochemie (1937). Jeho snad největší zásluhou je průkopnická práce při rozvoji KB u nás. Hned po ukončení války začal laboratorní vyšetření ve VFN centralizovat do Ústřední biochemické laboratoře, která se postupně osamostatnila od I. interní kliniky. Organizoval osmiměsíční kurzy pro laboranty a v padesátých letech prosadil pro ně vznik čtyřleté zdravotní školy. V Ústředních laboratořích školil lékaře v oboru klinické biochemie a zorganizoval 1. speciální kurz pro pracovníky tehdejších socialistických zemí. Prosadil také zřízení katedry klinické biochemie při Ústavu pro doškolování lékařů v Praze (pozdější ILF a ještě pozdější IPVZ) a stal se v r. 1957 jejím prvním vedoucím. Byl spoluzakladatelem Společnosti klinické biochemie i časopisu *Biochimica Clinica* Bohemoslovaca. prof. Hořejší vždycky zdůrazňoval spojení laboratoře s klinikou a desítky let spolupracoval s III. interní klinikou VFN. V rámci I. LF UK také založil a vedl laboratoř pro metabolismus bílkovin a proteosyntézu. V letech 1958 – 1975 byl ředitelem Výzkumného ústavu hematologie a krevní transfúze. Svoji první knihu (Základy chemického vyšetřování ve vnitřním lékařství, 1940) vydal celkem 7krát, jeho další knihy byly opakovaně vydávány nebo překládány a dodnes jsou součástí našich odborných knihoven. O které oblasti KB se prof. Hořejší nejvíce zajímal? Zaměřil se na metabolismus jater, zejména na diagnostiku virových hepatitid, vedl hepatologickou poradnu. Vypracoval frakcionační postupy při přípravě bílkovinných komponent plazmy. Studoval metabolismus glutathionu a vliv akridinových barviv na bílkoviny plazmy. Publikoval na 400 vědeckých článků. Byl držitelem vysokých vyznamenání a čestných členství v domácích i zahraničních odborných společnostech, členem korespondentem ČSAV. Jeho činnost byla oceněna i ve Švédsku, v USA a ve Francii na Sorboně. Byl konzultantem na laboratorní služby WHO v Ženevě, předsedou ČSL JEP, Čs. biochemické společnosti, kolegia organické chemie a biochemie, kolegia lékařských věd ČSAV, rady redakčních rad našich i zahraničních časopisů a podílel se na organizaci řady kongresů. Čestné členství naší Společnosti bylo prof. Hořejšímu uděleno v r. 1992.

O hluboké vnitřní moudrosti a nezdolném životním optimismu, širokých vědomostech a zájmech nemedicínských, mezi něž patřila především hudba, o znalostech astronomie a filozofie i ovládání řady jazyků se lze vzhledem k rozsahu textu jen zmínit. Jestliže naše současná doba postrádá vzory, může prof. Hořejší sloužit jako jeden z takových, které sice není možno dosáhnout, ale již jejich následování je přínosné při seberealizaci v životě soukromém i odborném.

MUDr. Zdeněk Kulenda, CSc (18. 9. 1923 - 30. 3. 1982)

Již v době studií na 1. LF UK v Praze (tehdejší Fakultě všeobecného lékařství, FVL) publikoval u prof. Hepnera práce z experimentální patologie, interní erudici získal u noblesního, kardiologicky zaměřeného primáře Symona na interním oddělení v Mostě. V r. 1955 přišel do Krajské nemocnice v Ústí n. L., kde později vybudoval oddělení klinické biochemie, které se pod jeho vedením stalo jedním z předních pracovišť našeho oboru ve státě. Výzkumně se zabýval významem frakcionace bílkovin pro diagnostiku, imunochemickými metodami, vrozenými metabolickými vadami ve vztahu k vitamínovým deplecím (pyridoxin, vitamin B12), stanovením pregnandiolu, bilirubinoidů v plodové vodě, laktogenem ve vztahu k funkčním poruchám placenty, postmortální diagnostikou diabetu a metodickými pracemi. Z více než 30 publikací pana primáře byla valná část přijata do periodik zahraničních. Pracoval ve více komisích MZ, standardizační komisi i Společnosti KB. Jako krajský odborník se věnoval i školení lékařů zakládajících samostatná laboratorní pracoviště v okresních nemocnicích a autor těchto řádků je mu v této souvislosti i po desítkách let vděčen za odborné vedení i osobní přístup během stáží na jeho pracovišti.

Prof. MUDr. Karel Mašek, DrSc. (13. 3. 1919 – 26. 5. 2003)

Po maturitě na gymnáziu v Praze-Vršovicích nemohl během nacistické okupace po uzavření vysokých škol studovat, pracoval jako chemik v cukrovaru, později jako stomatologický laborant. Studium medicíny absolvoval po válce, pak nastoupil na chirurgické oddělení nemocnice v Trutnově, odkud přešel jako klinik do Ústavu pro péči o matku a dítě do Podolí. Zde ho zájem o hormonální a biochemickou laboratorní problematiku přivedl do laboratoře. Později přešel na Bulovku, kde se záhy stal primářem oddělení klinické biochemie. Navíc se od 1. 1. 1958 stává vedoucím Katedry laboratorních vyšetřovacích metod tehdejšího Ústavu pro doškolení lékařů (ÚDL, později ILF a nyní IPVZ) a v této funkci pracuje až do r. 1988. prof. Mašek ovládal v širokém rozsahu metodickou stránku oboru a prosazoval zároveň jeho klinickou orientaci a aplikaci. Měl opakovaně správnou vizi přicházejícího a jako vynikající manažer a organizátor ji dokázal realizovat. Byl tvůrcem první koncepce oboru klinické biochemie. Přispěl k zařazení klinické biochemie mezi základní medicínské obory. Byl u nás mezi prvními, nebo spíše první, kdo zaváděl a prosazoval mechanizaci laboratorních operací v provozu, zaváděl za ekonomicky těžkých a málo pružných podmínek automatizaci, rozpoznal místo pro matematiku a kybernetiku a příslušné odborníky vyhledal a zaměstnal na katedře a brzy i na vybudovaném výpočetním středisku při OKB FN Bulovka.

Léta zastával funkci vedoucího redaktora časopisu Lékař a technika, řadu let byl hlavním odborníkem MZ ČSR pro KB. Byl nositelem medaile J. E. Purkyně. Rád vzpomínal na dlouhodobý studijní pobyt v Anglii a byl členem Britské společnosti klinických

chemiků. Spolupracovníci pamatují, jak zodpovědně přistupoval k frekventní recenzní činnosti, vyplývající pro něj z členství v redakční radě Clinica Chimica Acta. Katedra klinické biochemie IPVZ nepatřila mezi perzónálně větší pracoviště, přesto pod vedením profesora Maška získalo šest lékařů a chemiků titul CSc, čtyři docenturu, tři z nich později profesuru a dva titul DrSc. Čestným členem České společnosti klinické biochemie ČLS JEP se stal v r. 1989. Za všemi aktivitami prof. Maška bylo pracovní zanícení, žádný ohled na pracovní dobu, vůle a neústupnost. Za všechno toto úsilí jeden příklad: Vzrostlý strom v areálu Bulovky stál vedle budovy OKB v místě, kde měla být postavena místnost pro výpočetní techniku OKB. Povolení k jeho pokácení nebylo ale stále možné získat. Jednou v noci strom zmizel tak, že po něm nezbyl ani pařez, ani jáma...

Doc. MUDr. Zdeněk Mašek, CSc (29. 5. 1944 – 18. 1. 2001)

Věnujme alespoň krátkou vzpomínku i Zdeňkovi, který je znám především ze svého působení na metabolické jednotce III. interní kliniky 1. LF UK v Praze. Byl to metabolicky zaměřený internista i klinický biochemik a intenzivista par excellence, atestaci z klinické biochemie II. st. složil v r. 1975. Před působením na metabolické JIP pracoval na OKB FN2, aby se později na pracoviště klinické biochemie 1. LF vrátil. Byl autorem dvou kapitol skript pro mediky „Kapitoly z klinické biochemie“ (ed. P. Schneiderka, 2000 a znovu 2004) a na 1. LF mediky s námi klinickou biochemií učil a zkoušel i potom, kdy odešel do vedoucí funkce na Endokrinologický ústav. Přednášel i na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích a na Chemicko-technologické fakultě v Pardubicích. Funkci vědeckého sekretáře České endokrinologické společnosti plnil obětavě 12 let. Organizační talent, svědomitost a pečlivost vkládal i do organizace mnoha odborných setkání. Podílel se i na přípravě Euromedlabu 2001 v Praze. Kvalitu a kvantitu znalostí doc. Maška jsem ocenil při psaní společné publikace o metabolické problematice aminokyselin v parenterální a enterální výživě. Jeho předčasným odchodem byly naše klinická biochemie i metabolická medicína připraveny o vynikajícího odborníka, který by jinak ještě mohl vykonat mnoho kvalitní práce.

Prof. MUDr. RNDr. Jan Musil, DrSc. (23. 12. 1927 – 13. 10. 1996)

Studium na přírodovědecké fakultě UK dokončil v roce 1951 a od té doby působil na Lékařské fakultě hygienické (LFH, nyní 3. LF UK). Medicínská studia ukončil v roce 1964. Dalších 8 let přednášel na katedře biochemie přírodovědecké fakulty biochemií buňky, úvod do biochemie chorobných procesů a funkční biochemii. Jeho přednášky byly vždy dokonale připraveny, přístupně podávány, obsahovaly poslední výsledky výzkumu z dané tematiky a studenti mohli čerpat i z autorových skript. Také po pověření vedením katedry lékařské chemie na tehdejší Lékařské fakultě hygienické se přednášky prof. Musila vyznačovaly vysokou úrovní a studentům byla k dispozici skripta, kterých zde prof. Musil vydal sedm. Byl autorem řady monografií, velmi úspěšná byla např. „Biochemie v obrazech a schématech“, vydaná opakovaně i anglicky a rusky. Tato publikace byla označena jako nejlepší kniha nakladatelství Avicenum 1976 a její 5. vydání dostalo ocenění „Učebnice roku 1990 na UK“. Výtečné byly i monografie „Základy biochemie chorobných procesů“, „Molekulové základy klinické biochemie“ a „Glykoproteiny“.

Jako docent klinické biochemie (1967) dostal prof. Musil docentské stipendium na Institut für Ernährungsphysiologie v Dortmundu (1967-1969), kde studoval metabolismus buněk rakovinné tkáně. I další vědeckou práci zaměřil na nádorové bujení, ale také na pojivo a využití fosfolipidů v medicíně. Publikoval více než 200 původních vědeckých prací, 50 odborných statí a četné články popularizační. Měl více než 10 uznaných patentů. Účastnil se sjezdů domácích i zahraničních snad ve všech zemích Evropy i v zámoří, přednesl na nich více než 200 přednášek. Na fakultě prosadil již před 25 lety koncept společného výukového pracoviště (katedry) a OKB. Vypracoval koncepci výuky biochemie – patobiochemie- klinická biochemie. Stejně jako prof. Mašek zavedl již v 80. letech využití výpočetní techniky pro registraci, kontrolu a vydávání výsledků laboratorních analýz. Zemřel po těžké, dlouhé nemoci a i když se dožil téměř 69 let, znamenal jeho odchod těžkou ztrátou pro obor, protože byl pln plánů v oblasti vyšetřování tumorových markerů, zavádění nových typů umělé výživy a mnohého jiného. Další nedostižný vzor, ale přesto světlo, za kterým se vyplatí jít. . . .

MUDr. Bedřich Nejedlý (21. 4. 1927 – 19. 4. 2003)

Stejně jako další kolegové v tomto přehledu měl i Bedřich narušená studia v období okupace, kdy v letech 1944 – 1945 pracoval jako laborant v chemickém provozu v Kralupech. S energií, která jej pak provázela celým pracovním životem, hned po odchodu německé armády z budovy gymnázia organizoval vyčištění budovy a její přípravu k výuce. Maturoval roku 1946, promoval v Praze na lékařské fakultě 1952. Po krátkém pobytu v Teplicích, u jiného nestora našeho oboru prim. Petříka, nastupuje ještě v r. 1952 na interní oddělení nemocnice v Kladně. Od r. 1955 se stává vedoucím lékařem laboratoře při tomto oddělení. Primářem samostatného OKB je jmenován od 1. 1. 1956 a v této funkci pak setrvává déle než 33 let, tj. do dubna 1989. V rámci oddělení pak až do r. 1996 pracuje jako ordinář metabolické poradny. Jeho pracovní kariéra probíhala v době, která mu nepřála z hlediska dosažení nejvyšších akademických titulů. To ale ani trochu nebránilo, aby primář Nejedlý a pro bližší pouze Bedřich, nebyl pojmem, který byl, snad bez výjimky, pozitivně přijímán z hlediska činnosti přednáškové a publikační širokou medicínskou obcí od Šumavy k Tatrám. V r. 1995 se stává čestným členem Společnosti KB ČLS JEP, je nositelem Purkyňovy medaile a stříbrné medaile Slovenské lékařské společnosti.

Celoživotním motivem práce primáře Nejedlého je vnitřní prostředí. Silným podnětem byla spolupráce s primářem MUDr. Lemonem z ARO na Kladně od r. 1967 (druhé ve stáťě). Přednáší po celé republice, v r. 1968 při návštěvě Kodaně se setkává s prof. Astrupem, vzniká osobní přátelství, při cestě do Švédska se učí u prof. Laurella v oblasti imunochemie. prof. Astrup později navštěvuje opakovaně Prahu a Kladno m. j. také při příležitosti 2. Evropského kongresu klinické chemie v Praze, 1976. Nejedlý se stává učitelem vnitřního prostředí nejen v našem oboru, ale napříč všemi obory, které intenzivní péči poskytují. Bez ohledu na čas byl neuvěřitelně laskavý a vstřícný při poskytování konzultací.

Kdykoli jej autor těchto stránek požádal o stáž pro školené na katedře klinické biochemie IPVZ, Nejedlý vyhověl. Jet na Kladno znamenalo špičkový bod stáží. Své napínavé vyprávění přerušoval pouze tím, že nám vařival „čaj svatého Astrupa“, jak nazýval zřejmě štědře darovaný čaj z Kodaně. Jeho základní publikace jsou monografie „Vnitřní

prostředí, klinická biochemie a praxe“, Avicenum, Praha 1974, 247 s. a druhé vydání sice stejného titulu, ale zcela přepracované a podstatně rozšířené, též o kapitoly spolupracovníků, 1980, 587 s. První vydání je zaměřeno na technologickou stránku acidobazické rovnováhy a přehled poruch vodního a iontového hospodářství. Druhé vydání je už více knihou klinickou s interpretačními přístupy a množstvím postřehů přesahujících do klinické problematiky intenzivní péče a do energetiky. Autor brzy pochopil, že péče o vnitřní prostředí je neoddělitelně spojena s péčí o energetiku nemocného. Péči o nutriční problematiku se začal věnovat od 70. let, nejprve z hlediska hydratace vrcholových sportovců, báňských záchranářů, práce v horkých provozech, dětí ve školních zařízeních a nemocných před operací. Přes vývoj iontového nápoje G30 se se spolupracovníky dostává k uplatnění modifikovaných škrobů a až k tekuté výživě. Tu buduje jako součást komplexní péče o nemocné v době, kdy dostupnost komerčních přípravků z devizových oblastí byla více než omezená. „Kladenská výživa“ se stala na léta pojmem v celostátním zdravotnictví. Kvůli realizaci svých plánů se primář Nejedlý stal i ústavním dietologem kladenské nemocnice.

Stručně další oblasti zájmů: organizace, standardizace, automatizace, ekonomie provozu, minimalizace zdravotních rizik v laboratořích. Je autorem Albuphanu a Glukophanu, který s Padevětem a Křišťálem patentují na začátku šedesátých let. Podporuje rozvoj imunochemie, Laurellovu raketkovou imunoesej modifikuje pro tandemové stanovení dvou analytů s protichůdnou patologickou odpovědí. Má přijatu řadu patentů a vynálezů.

Publikační aktivity: kromě strhujících přednášek píše hlavně knihy. Kromě dvou základních, zmíněných výše, jim předcházela „Klinická biochemie acidobazické rovnováhy a péče o vnitřní prostředí“, OÚNZ Kladno, 1971, 182 s. Dále je to „Zdravá výživa nejen pro diabetiky“, Delta, Kladno, 1995, 96s a „Proč zdravě jíst aneb Jak déle žít“, Start Benešov, 1997, 284s. Do 9 knih editovaných špičkovými autory přispívá svými kapitolami, je 1. autorem stejného počtu příruček, mezi které patří např. dvě metodická doporučení MZ ČR k chemickému a morfológickému vyšetření moče, vydaná spolu s Tobiškou a Zahradníčkem 1982 a 1985. Přestože těžiště jeho publikační činnosti nebylo v časopiseckých sděleních, cituje jeho žák a spolupracovník prof. Jabor první autorství Nejedlého ve více než šedesáti publikacích v odborném i populárním tisku a 9x spoluautorství v odborném tisku. Co říci závěrem? Mlčet v účtě nebo přijmout, že máme další nedostizný příklad hodný následování?

MUDr. Svatopluk Parák (25. 7. 1927 – 18. 6. 1993)

Promoval na lékařské fakultě Masarykovy univerzity v Brně v r. 1949. Po krátkém působení v Kroměříži odešel do Vyškova na pediatrické a interní oddělení, aby po atestaci z interny začal pracovat v biochemické laboratoři, z níž vzniklo OKB. Od r. 1965 přešel do FN Brno-Bohunice, kde působil dalších 26 let jako přednosta OKB. Zasloužil se o rozvoj oddělení po stránce perzonální, metodické, organizační i přístrojové. Zavedl a modernizoval desítky metod. V popředí jeho zájmu byla diagnostika poruch vnitřního prostředí rozvíjená ve spolupráci s JIP kliniky infekčních chorob. V létech 1977 – 1990 vedl katedru zdravotních laborantů IDVPZ v Brně. Široké obci laborantské byl znám jako učitel, autor učebních textů, examinátor při atestacích. Ti, kteří MUDr. Paráka znali, vzpomínají na něj jako na člověka s osobitým humorem a příjemného společníka, který své osobní i životní zkušenosti rád a ochotně předával.

MUDr Radmil Podivínský (9. 12. 1923 – 28. 2. 1993)

Opět se setkáváme se zásahem období nacistické okupace. Po maturitě je v r. 1942 totálně nasazen a dělá manuální práci nejprve mimo Protektorát ve Vratislavi, později v něm. V r. 1945 začíná studovat na FVL v Praze, aby za rok přestoupil na obnovenou fakultu olomouckou. Zde během studií pracoval na Ústavu lékařské chemie jako pomocná vědecká síla, později jako pomocný asistent, po promoci jako řádný asistent. V r. 1953 se stává primářem centrální laboratoře, později přednostou OKB FN Olomouc. Kromě toho na částečný úvazek pracoval jako asistent I. interní kliniky tamtéž. V obou funkcích setrval 34 let, tedy až do r. 1987. Od r. 1958 do r. 1984 byl členem výboru Československé společnosti klinické biochemie ČLS JEP a po řadu let působil jako její vědecký sekretář. Byl i členem dalších lékařských a chemických odborných společností, externím pracovníkem katedry klinické biochemie IPVZ v Praze, členem technické komise při MZ ČR, krajským odborníkem pro KB, členem poradního sboru hlavního odborníka pro KB. Čestným členem ČLS se stal v r. 1978 a Čsl. společnosti klinické biochemie ČLS JEP v r. 1983. V přednáškách na LF se soustředil především na poruchy metabolismu a vnitřního prostředí, na Střední zdravotní škole přednášel celou šíři oboru. MUDr. Podivínský v sobě kombinoval výrazné klinické zaměření s hlubokými znalostmi chemie a biochemie a dobré organizační a učitelské schopnosti. Také on patří ke generaci zakladatelů české klinické biochemie.

RNDr. Dagmar Řihová (1. 6. 1932 – 4. 1. 2006)

Rodem z Prahy, ale celým dalším osudem z Karlových Varů. Tam vystudovala gymnázium, pouze na přírodovědeckou fakultu se do Prahy vrátila, aby hned po promoci nastoupila do Čs. státních lázní v Karlových Varech, kde se brzy stala přednostkou OKB. V této funkci setrvala až do odchodu do důchodu začátkem 90. let. Zvládla velké pracoviště s řadou specifických požadavků na rozsah i organizaci provozu. Jistě nebylo snadné poznat, chápat a řešit medicínské aspekty lázeňské diagnostiky pro řadu různých pracovišť s mnoha individualitami lékařů. Dokázala nahradit manuální provozy automatizovanou analýzou a sladit odběry, transport materiálu i rychlé zajištění dostupnosti výsledků pro řadu naprosto dislokovaných lázeňských pracovišť. Dokázala, že i velké laboratorní pracoviště může medicínsky přínosně vést biochemik-analytik. Byla příjemná, kultivovaná a moudrá spolupracnice, měla i široké zájmy kulturní, hudbu, výstavy, architekturu, zahradničení.

RNDr. Josef Továrek (29. 12. 1924 – 1. 6. 2006)

Narodil se v Jevíčku, kde absolvoval drogistickou školu. Když po absolutoriu nastoupil do živočišné drogerie, změnil ji iniciativně v chemickou laboratoř a začal řadu produktů vyrábět sám. Do jeho života zasáhla velmi závažně válka. Při totálním nasazení musel nastoupit do protektorátní letecké továrny a dostal tak těžkou tuberkulózu, že byl poslán domů zemřít. Ale přežil a vyléčil se. Od r. 1947 dělal zřízence ve FN U Sv. Anny v Brně, ale brzy se tam účastnil s dalšími nadšenci budování laboratoře na interní klinice. Patřil ke generaci vedoucích laborantů, na kterých obor ve svých počátcích stál. Začal spolupracovat se špičkovými kliniky, především Pojerem, Ningarem a Ševelou. Tato spolupráce vyústila v obrovský rozvoj klinické biochemie v Brně, především v oblasti enzymologie. Josef Továrek vyvíjí metodiky, přednáší, publikuje, píše skripta, knihy a dělá dnes těžko

pochopitelné: zdarma pro pokrok medicíny a ve prospěch pacientů rozdává všem vše, co ví a umí. Knihy o enzymologii jaterních nemocí či srdečního infarktu sepsané Továrkem a výše jmenovanými překračují svým významem a úrovní i hranice státu. Mezitím ovšem, vědom si významu dalšího vzdělání, vystudoval přírodní vědy na nynější MU v Brně. Veliké úsilí věnoval vzdělávání jiných, především zdravotních laborantů. Ti se v brněnském IDVPZ trochu báli jeho „přísnosti“ (byla ale laskavá, vycházela ze snahy co nejvíce předat), ale zároveň ho měli rádi a věděli, že je mnohé naučí. Vřelý vztah k oboru si zachoval trvale. I v pozeňnaném věku, kdy už dávno v laboratoři nepracoval, stočil hovor při slavnostních příležitostech i charitativních aktivitách vždy k biochemii, novinkám v ní a k nápadům, co by se mělo zlepšit, změnit a udělat.

RNDr. Továrek se významně podílel na výchově první generace biochemických laborantů, analytiků a lékařů. Byl nesmírně skromný, odmítal pocty, ocenění a čestné členství ČSKB v r. 1994 přijal jen s rozpaky.

Závěr

Tento přehled zdaleka nevyčerpá všechny pracovníky, kteří se podíleli na zakládání a budování oboru klinické biochemie v našem státě. Ale přesto snad může i jejich uvedený „reprezentativní vzorek“ současné pracovníky oboru inspirovat z hlediska obětavosti, pracovního úsilí, nebrání ohledu na osobní volno, pochopení ze strany rodiny. To vše museli ti, kteří už mezi námi nejsou, prožívat a přežívat, měla-li se naše klinická biochemie v ekonomicky obtížné situaci vyvíjet a držet dle možností krok s vývojem jinde ve světě.

Použité zdroje informací: články věnované životním jubileím a nekrologům ve všech ročnících časopisů *Biochemia Clinica Bohemoslovaca* a *Klinická biochemie a metabolismu*, doplněné informacemi u pamětníků a osobními vzpomínkami.